

Het grote

Kathleen Vereecken
Charlotte Severeys

Alles wat je wil weten
over witte en zwarte magie,
over heksen van overal en altijd

HEKSEN- boek

Lannoo

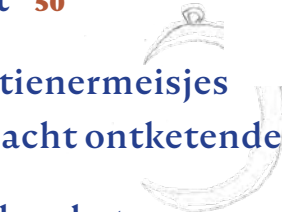

Inhoud

- 1 Sprookjesheksen 4
- 2 Waarom we denken dat heksen oud en lelijk zijn 6
- 3 Een reis door de tijd naar lang, lang geleden 8
- 4 Heksen in de oudheid 10
- 5 Een nieuwe godsdienst groeit: het christendom 12
- 6 Betoverende ogen en de kracht van water 14
- 7 Amuletten en talismannen 16
- 8 Van overal en altijd 18
- 9 Licht als een veertje 20
- 10 Over heksen en dieren 24
- 11 Katterij 26
- 12 Pest, storm en andere rampspoed 28
- 13 Bange leiders en duivelse vrouwen 30
- 14 De heksenjacht begint 32
- 15 Wie is die heks? (over vroedvrouwen en kruidengenezeressen) 34

- 16 Heks Buitenbeentje 36
- 17 Kinderen en hekserij 38
- 18 Het waargebeurde verhaal van Cathelyne 42
- 19 De veroordeling van Cathelyne 44
- 20 Foltering 46
- 21 Heksen in vuur en vlam 48
- 22 Wakker worden uit de heksenjacht 50
- 23 Salem. Hoe tienermeisjes een heksenjacht ontketenden 52
- 24 Salem. Hoe kon het allemaal gebeuren? 54
- 25 En hoe zit dat vandaag? 56
- 26 Heksen van papier 58
- 27 Het verhaal van Halloween 62
- 28 Moderne magie en spiritualiteit 64
- 29 Vrije blijde heksen 66
- 30 Wicca 68

1 Sprookjesheksen

Heksen zijn oud en lelijk. Ze hebben een haakneus en dikke wratten met haartjes erop. Soms op die haakneus, soms ernaast, soms op hun kin. Hun bloeddoorlopen ogen puilen uit en hun ingevallen mond zit vol rotte tanden. Hun haren zijn grijs en piekerig, hun rug is krom. Ze hebben een krassen-de stem, en snijden je met hun schelle lach de adem af. Ze dragen puntmutsen en lange zwarte kleren, en zoeven in het licht van de volle maan op hun bezemstelen door de nacht. Ze houden van de nacht, van het duister. En dat is zo ongeveer het enige waar ze van houden.

Hoewel, er is nog iets waar ze van houden: heksen zijn dol op kinderen. Gebraden, gestoofd of gekookt, het maakt hen niks uit. Want bovenal zijn heksen slecht. Door en door slecht.

Zulke heksen spelen een hoofdrol in veel sprookjes en films. Denk maar aan de boze, jaloerse stiefmoeder die eigenlijk een heks is en Sneeuw-witje een giftige appel aanbiedt. Of de heks in *De tovenaars van Oz*, die wegsmelt wanneer ze water over zich heen krijgt. Of de heks in *Hans en Grietje*, die met haar peperkoekenhuisje snoepgrage kindertjes lokt, om hen daarna vet te mesten en op te eten.

Andere heksen kun je niet zo makkelijk herkennen, en dat maakt hen dubbel zo eng. De hoofdpersonen uit *De heksen*, het boek van Roald Dahl, bijvoorbeeld. Dat zijn heksen die helemaal anders zijn dan de lelijke toverkollen van daarnet. Ze dragen doodgewone kleren en zien er net zo uit als doodgewone vrouwen. Ze wonen in doodgewone huizen en hebben doodgewone banen.

Maar ze haten wel kinderen, 'met een roodgloeiende helse haat, die roodgloeiender en helser is dan welke andere haat jij ook zou kunnen bedenken'. Door alle sprookjes die over heksen worden verteld, lijken we wel vergeten te zijn dat heksen door de eeuwen heen ook veel goeds hebben gedaan en is 'heks' een scheldwoord geworden. Maar dat is aan het veranderen. Er zijn best wat mensen, ook heel jonge mensen, die wel wat voelen voor hekserij. Mensen die zélf heks worden, omdat je met magie ook veel mooie en goede dingen kunt doen. Ook in de film- en boekenwereld is heks steeds minder vaak een scheldwoord. Kleine kinderen kennen natuurlijk Foeksia de miniheks: klein, ondeugend en alles-behalve eng. En fans van Harry Potter (de halve wereld, kunnen we wel zeggen) weten maar al te goed dat heks gewoon een ander woord is voor wie kan toveren. De heksen zijn hier de helden in het verhaal.

In dit boek kom je alles te weten over witte en zwarte magie. Over echte en valse heksen. Over oude en nieuwe heksen. En over heel gewone mensen, die door kwaadsprekerij en valse beschuldigingen van anderen op de brandstapel terecht kwamen.

A detailed illustration of a witch with a long, flowing white beard and a black pointed hat, sitting on a large tree stump and reading a green book. The scene is set in a forest with a large, dark tree trunk on the right, featuring a hollow with glowing yellow eyes. The ground is decorated with red mushrooms, white dandelion-like plants, and a black cauldron with a green liquid inside. The background is a mix of dark brown and white, suggesting a misty or magical atmosphere.

Het woord 'heks' komt van het Middelnederlandse 'hexe', dat op zijn beurt van het oude Duitse woord 'hecse' komt. De meeste mensen zijn dat woord pas rond het jaar 1600 gaan gebruiken.

Voor die tijd noemde men heksen anders: tovenaars, genezers, waarzeggers. Een heks werd ook weleens 'hagetisse' genoemd. Alweer een woord uit het Middelnederlands, dat heggrijdster betekent. Een heks zat dus op de heg, die tegelijk de grens tussen twee werelden was: die van de levenden en die van de doden. Vreemd is dat 'hagetisse' erg lijkt op 'hagedis'. Hoe het komt dat 'heks' en 'hagedis' dezelfde oorsprong hebben, weten we niet. Wat we wél weten is dat hagedissen weleens voorkomen in verhalen over boze tovenarij. Ze kunnen ook bliksemsnel verschijnen en verdwijnen, en sommige mensen vinden dat eng.

2 Waarom we denken dat heksen oud en lelijk zijn

Het stond al in de allereerste zin van dit boek: heksen zijn oud en lelijk. Maar waarom denken we dat? Waarom zien heksen er in sprookjes en op afbeeldingen oud en lelijk en heel erg eng uit?

Neem nu die rare puntmuts die heksen dragen. Die is minder raar dan je zou denken. Zo'n puntmuts was namelijk mode in Engeland aan het eind van de zestiende eeuw. Heel veel gewone vrouwen droegen een puntmuts, en niemand vond dat raar. Dat we nog altijd denken dat een echte heks er zo uitziet, is niet zo gek. Precies in die tijd waren de mensen het bangst voor hekserij en maakten ze volop jacht op heksen. Op afbeeldingen van heksenprocessen en heksenverbrandingen zie je vaak een vrouw, de heks dus, met een puntmuts op haar hoofd. Die muts droeg ze niet omdat ze een heks was, maar simpelweg omdat ze een vrouw was.

Wat wij nu een heksenbezem noemen, was eeuwenlang een gewoon gebruiksvoorwerp in elk huis. Omdat vrouwen er nu eenmaal het meest mee in de weer waren, en de meeste heksen vrouwen waren, werd het bijna vanzelf gezien als iets wat bij heksen hoorde. Dat men dacht dat ermee gevlogen werd, zou te maken kunnen hebben met een oud gebruik, van meer dan duizend jaar geleden. Boeren voerden na het zaaien een soort dans uit, waarbij ze een riek of een bezem tussen hun benen klemden en er zo hoog mogelijk mee sprongen. Hoe hoger ze sprongen, hoe beter hun gewassen zouden groeien, geloofden ze. Zo zijn de praatjes over vliegen op bezems waarschijnlijk in de wereld gekomen.

Er waren ook heksen die zélf geloofden dat ze op een bezem konden vliegen. Ze maakten toverzalf, en daarmee streken ze zichzelf – hun borst en armen – en hun bezem in. In zo'n zalf zaten sappen van bijzondere planten. Door hun geur in te ademen gingen ze allerlei dingen zien en voelen die er niet echt waren. Het speelde zich allemaal in hun hoofd af, net zoals bij iemand die drugs gebruikt. Soms voelden ze zich heel licht worden, en waren ze ervan overtuigd dat ze konden vliegen. Alleen gebeurde dat nooit echt.

En hoe zit het met die oude en lelijke heksen? Ook dat heeft te maken met de tijd van de heksenverbrandingen. Veel vrouwen die valselijk van hekserij beschuldigd werden, waren oud en leefden alleen. Dat maakte hen verdacht, want niemand wist precies wat ze in hun eentje zoal uitspookten. Sommigen deden ook ronduit vreemde dingen, maar dat kwam waarschijnlijk doordat ze dement waren. En dementie is een gewone ouderdomsziekte waardoor mensen hun geheugen verliezen en zich vreemd gaan gedragen.

Alleen had niemand toen in de gaten dat dat de oorzaak was.

Andere oude vrouwen hadden in hun lange leven veel kennis over geneeskrachtige en giftige kruiden verzameld. Als iemand plotseling ziek werd of doodging, of als er stormen raasden die de hele oogst verwoestten, werd er met een beschuldigende vinger naar hen gewezen. Zij waren immers de enigen die zoveel macht konden hebben.

In die tijd waren er nog geen tandartsen en hadden de meeste oude mensen een ingevallen mond met hier en daar een bruinige tand. De stralend witte kunstgebittinglamlach van onze oma's en opa's is iets van halverwege de vorige eeuw. Voor die tijd verloren veel oude mensen gewoon hun tanden een voor een, en die werden niet vervangen. Kappers waren er ook niet. Niemand verfde zijn haar, niemand knipte het leuk, niemand legde er krulletjes in: oude vrouwen hadden altijd dun, grijs piekhaar.

Die grote haakneus dan? Misschien heeft die te maken met iets vreemds in onze groei. Want we stoppen dan wel met groeien in de lengte zodra we volwassen zijn, toch zijn er ook delen van ons lichaam die doodleuk verder blijven groeien. Onze oren bijvoorbeeld. En soms wordt ook gezegd dat onze neus ons leven lang blijft doorgroeien. Dat laatste blijkt niet te kloppen. Onze neus groeit niet, maar gaat naarmate we ouder worden een beetje doorhangen, waardoor je het kraakbeen dat eronder zit, beter ziet. Als dat kraakbeen een haak vormt, dan wordt ook die haak scherper.

En al die wratten? Tja, wie die vervelend vindt, laat ze toch gewoon weghalen bij de dokter?

3 Een reis door de tijd naar lang, lang geleden

Hekserij is oud. Vermoedelijk zo oud als de mensheid zelf.

In elke tijd en bij elk volk vinden we medicijnmannen, kruidenvrouwen, priesters of priestresses, tovenaars of heksen. Wat nu precies het verschil is tussen al deze mensen – want het zijn echt wel mensen van vlees en bloed – is moeilijk te zeggen. Allemaal houden ze zich bezig met een of andere vorm van toverij. Het zijn wijze vrouwen en mannen, die bijvoorbeeld hun kennis van planten en kruiden gebruiken om mensen te helpen. Vaak doen ze dat niet zomaar, maar voeren ze er een heel ritueel bij op. Ze dansen, zingen of prevelen spreuken en gebeden. Heel magisch en geheimzinnig allemaal. Maar soms is hun werk ook heel aards en gebruiken ze hun kennis om mensen beter te maken of te helpen bij de geboorte van kinderen.

Dat is lang niet alles. Als heksen de kracht hebben om mensen beter te maken, dan kunnen ze waarschijnlijk nog veel meer dan dat, zo gelooft men.

Reis even mee terug in de tijd.

Veel mensen gingen niet alleen naar een heks wanneer ze ziek waren, maar ook bij andere problemen. Problemen in de liefde bijvoorbeeld. Ze wilden graag weten of er hoop was op een betere toekomst. Sommige heksen probeerden in de toekomst te kijken door handlezing, of met behulp van een kristallen bol. Of door naar de vorm van de vlammen in het vuur te kijken of naar het gerommel in iemands maag te luisteren. Dat laatste is helemaal niet zo gek, want soms leerden ze op die manier iets over de gezondheid van hun patiënt.

Iedereen, van de meest eenvoudige boer tot de rijkste koning, geloofde in de kracht van magie. Je kon dus maar beter veel respect hebben voor heksen, want zij hadden macht over mens en dier, over lucht en aarde. Men geloofde dat ze wolken konden verjagen, en regen en storm tot bedaren brengen. Dat ze wisten hoe je dieren kunt laten groeien, en planten laten bloeien. Of hoe je iemand waanzinnig verliefd kunt laten worden.

Wie deze kennis had en bovendien de toekomst kon voorspellen, kon er goede of kwade dingen mee doen. Oogsten laten lukken of mislukken. Huwelijken redden of juist helemaal om zeep helpen.

Goede of witte magie, toverij om te helpen, juichte men toe. Heksen die talismans maakten, werden met rust gelaten.

Kwade of zwarte magie, toverij om schade toe te brengen, was bijna altijd verboden.

De meeste volkeren konden in die tijd nog niet lezen en schrijven. Niks werd op papier gezet. Niet door de mensen die ervaring met heksen hadden, maar ook niet door de heksen zelf. Er bestonden geen boeken waarin je over magie kon leren of over de kracht van kruiden en planten. Alle kennis werd doorgegeven van moeder op dochter, van vader op zoon. Toveren was een vak dat je leerde van je ouders of van een andere volwassene.

Nog even dit: wat we weten of denken te weten over de tijd voordat het schrift bestond, is beperkt. Op basis van gevonden voorwerpen, tekens en afbeeldingen fantaseren we voor een deel ons eigen verhaal.

Een talisman is een magische geluksbrenger en kan ook helpen bij ziekte. Een voorhistorische speerpunt of een betoverde kiezelsteen wilde iedereen wel hebben als talisman. Een beetje rozemarijn kon ook geen kwaad, want dat was een van de vele magische kruiden. Je kon er misselijkheid en waanzin mee genezen, stormen tegenhouden en nachtmerries verjagen. Ook als ingrediënt voor liefdesdrankjes was het in trek.

Sommige heksen maakten wassen popjes, waarin ze stukjes haar, nagel of kleding van hun slachtoffer verwerkten. Wanneer ze er dan met spelden in prikten of het popje in het vuur gooiden, geloofde men dat het slachtoffer alles voelde wat er met het popje gebeurde. En als een heks een spijker van een oude doods-kist in een simpele voetafdruk sloeg, dan zou de 'eigenaar' van de voetafdruk bijna van de pijn vergaan. Net zolang tot de nagel er weer uit werd gehaald.

4 Heksen in de oudheid

De oude Grieken en Romeinen noteerden bijna alles wat in hun leven belang had – van eten tot oorlog, van bad tot bed. Ze schreven over magiërs, astrologen (die uit de stand van de sterren de toekomst kunnen aflezen), mensen die dromen kunnen verklaren, gifmengers en heksen.

De meeste magiërs vertrouwde men, maar voor échte heksen was iedereen op zijn hoede. Heksen konden mensen in dieren veranderen, of hen over grote afstanden door de lucht verplaatsen. Ze doden om daarna hun bloed, haar of nagels te gebruiken voor kwalijke toverdrankjes. Tenminste, zo zag de Romeinse schrijver Apuleius hen. Als een heks je probeert te vervloeken, schreef hij, dan moet je gewoon je middelvinger naar haar opsteken.

Hekserij was iets om bang voor te zijn, want werd het niet vooral in alle stilte in het diepste donker van de nacht beoefend? Onder het waakzame oog van Hecate, koningin van de nacht en godin van de onderwereld, konden heksen hun duivelse plannetjes uitvoeren. Iedereen was bang voor Hecate. Ze had drie hoofden en dwaalde elke nacht rond met de schimmen van de doden. Ja, die nacht, die bracht niets goeds met zich mee. Mannen, tovenaars, namen dan vaak de gedaante van weerwolven aan. Maar, zo geloofde men, vooral voor vrouwen moest je opletten. Sommigen onder hen konden zich zomaar omtoveren in om het even welk dier, zich piepklein maken of zelfs helemaal onzichtbaar en zo overal naar binnen dringen. Ze brouwden geheimzinnige drankjes

met kruiden en ingewanden van lijken. En met de hulp van toverspreuken konden ze ervoor zorgen dat je iemand ging liefhebben of haten. Zodra de nacht viel, konden ze zich in een uil veranderen en vielen ze kleine kinderen aan in hun slaap. Om hen te ontvoeren, en om hun bloed te drinken.

Als honden midden in de nacht begonnen te huilen, was iedereen bang. Het betekende dat Hecate, godin van de onderwereld, rondwaalde.

De wortel van de mandragora of alruin was erg in trek bij de Grieken en Romeinen. Ze droegen zo'n wortel, die soms de vorm van een mensenlichaam heeft, bij zich om hekserij af te weren. Of om iemand verliefd te maken.

Grieken en Romeinen respecteerden zieners en magiërs om hun kennis, maar tegelijk waren ze bang omdat ze zo weinig van hun kunsten begrepen. Sommige Romeinse keizers verboden hekserij, en lieten heksen en tovenaars verjagen of terechtstellen. Keizer Trajanus bijvoorbeeld, vond magie misdadig en gevaarlijk. En het moet gezegd: sommige magiërs gingen inderdaad de gevaarlijke toer op. Gifdrankjes om rivalen in werk of liefde uit te schakelen, waren erg in trek. Bovendien doken met de regelmaat van de klok 'valse' heksen op. Mensen die niks wisten van geneeskrachtige kruiden, maar toch beweerden dat hun drankjes elk probleem konden oplossen. Charlatans waren het, bedriegers, die op een makkelijke manier geld wilden verdienen. Want er waren altijd mensen die een liefdesdrankje wilden kopen om de ware Jacob of Jacoba eindelijk aan de haak te slaan. Of om van die dikke puisten af te komen. Iedereen wist immers dat het werkte, toch? Dat ze intussen voor veel geld een gewoon flesje limonade gekocht hadden, merkten de meeste mensen pas achteraf.

Niet alle Romeinse keizers waren tegen hekserij. Zolang er geen gevaarlijke dingen gebeurden en geen doden vielen, vonden ze het allemaal wel goed. En als ze zelf met een probleem zaten of wilden weten wat de toekomst bracht, dan zochten ze ook hulp. Bij magiërs en zieners natuurlijk.

Een geliefd én geloofd verhaal was dat van Circe, een mooie heks met haren van vuur. Met kruiden, gezangen en gebeden veranderde ze haar bezoekers in dieren. Ze kon de maan en de zon verstoppen, zodat de hemel inktzwart kleurde. Ze kon bossen verplaatsen en de aarde doen beven. 's Nachts was Circe zelf bang. Door de kracht van haar geest kreeg ze visioenen. Ze zag hoe de muren in haar paleis dropen van het bloed, hoe haar kostbare kruiden in vlammen opgingen. Pas bij het opkomen van de zon kon ze herademen.

5 Een nieuwe godsdienst groeit: het christendom

Ook na het Romeinse Rijk bleven mensen vreemd tegen magie aankijken.

Heksen konden misschien wel helpen en bedreven ook goede, witte magie, maar waren tegelijk angstaanjagend.

En toen begon er iets te veranderen. Want hoe zat dat met al die oude, heidense gebruiken van mensen die de God van de christenen nog niet ontdekt hadden? Hekserij mocht nog wel, maar je moest er vooral niet te sterk in geloven, vond de kerk. Heksen en tovenaars moest je zo veel mogelijk links laten liggen. Het werd hoog tijd dat iedereen zich met ernstige dingen ging bezighouden. Met het geloof in de God van de christenen bijvoorbeeld.

Heksen en tovenaars werden steeds strenger aangepakt, maar nog niet zo hard als dieven, gifmengers of moordenaars. Ze hoefden niet per se dood, maar ze moesten de kans krijgen om – achter slot en grendel – tot inkeer te komen. Ze moesten hun leven beteren en zich bekeren tot het christendom.

Mensen vertellen graag dat heksen vooral in de middeleeuwen vervolgd en ter dood veroordeeld werden. Dat klopt niet. Kwakzalvers, goochelaars of lichtjes getikte tovenaars. Zo keek de kerk in de middeleeuwen tegen heksen aan. Heksen mochten hun gang gaan. Ze werden alleen gestraft wanneer ze iets slechts deden.

Mensen vroegen heksen nog steeds om raad. Omdat ze hun toekomst wilden kennen, omdat ze een drankje of zalfje voor hun ziekte nodig hadden, omdat ze zich tegen onheil wilden beschermen.

Kwade toverij bestond, maar de straffen daarvoor waren mild. Hekserij, daar leefde je gewoon mee. Net zoals met het weer. Dat kon goed zijn of slecht. Het échte gevaar, zei de kerk, dat waren de ketters. Mensen die aan het christelijke geloof durfden te twijfelen of er ronduit tegen waren. En melaatsen, die er met hun afgestompte armen en benen en hun verminkte gezichten afstotelijk en angstaanjagend uitzagen.

En dan had je natuurlijk nog de joden. Over hen werd gefluisterd dat ze een vreemd poeder in de waterbronnen strooiden, waardoor overal vreselijke ziektes uitbraken. De pest bijvoorbeeld, die later als bijnaam de Zwarte Dood kreeg.

Op ketters, melaatsen en joden werd dan ook genadeloos jacht gemaakt. De kleinste aanleiding was genoeg om hen naar de brandstapel te jagen.

Aan het eind van de achtste eeuw werd onder Karel de Grote de doodstraf ingevoerd voor wie geloofde in hekserij en het ook zelf beoefende. Wie beweerde op de rug van een dier door de lucht te kunnen vliegen, liefdesdrankjes te kunnen maken, het weer te kunnen verstoren en andere rampen te kunnen veroorzaken, kon maar beter oppassen. De doodstraf voor hekserij bestond vanaf dat moment op papier, maar werd bijna nooit echt uitgevoerd. In het middeleeuwse Gent werd een oude tovenares ervan beschuldigd melk te hebben betoverd. Als straf kreeg ze een kleine boete. Dat was alles.

In 1440 was het weer in Vlaanderen en Nederland een tijdlang ongewoon slecht. Iedereen dacht dat er hekserij mee gemoeid was. Stadsomroepers in Utrecht lieten weten dat de heks die hierachter zat, gestraft zou worden. Als ze haar vonden, wachtte haar een verbanning van een jaar naar een plaats ver van Utrecht.

7 Amuletten en talismannen

Wie bijgelovig was deed zijn uiterste best om zich tegen het Boze Oog van kwade heksen te beschermen.

Vooraf kinderen en varkens waren kwetsbaar. Die werden vaak zomaar ziek, zonder duidelijke oorzaak. Soms gingen ze zelfs dood, en niemand wist hoe dat kwam. Daar moest hekserij mee gemoeid zijn!

Kinderen en varkens kregen amuletten om hen te beschermen. Dat konden zakjes met stukjes koraal en blauwe kralen zijn. Of met bladeren van bijzondere planten met namen als liebevrouwebedstro en welriekende salomonszegel. Maar ook het welbekende klavertjevier (probeer er maar eens eentje te vinden) werd soms gedroogd en in zo'n zakje gestopt.

Sommige mensen maakten die zakjes zelf, andere lieten zich helpen door een heks. Een goede heks, welteverstaan.

Misschien heb je weleens over een talisman gehoord. Zo'n talisman lijkt op het eerste gezicht dezelfde betekenis te hebben als een amulet. Dat klopt gedeeltelijk. Wie een amulet of talisman draagt, hoopt daarmee goede krachten op te wekken. Alleen gelooft men dat ze allebei anders werken. Een amulet moet de drager beschermen tegen het kwaad. Een talisman wordt gedragen om het geluk aan te trekken. Hij zorgt voor kracht en energie, en wordt meestal gemaakt van steen, metaal of perkament. Misschien zijn edelstenen, halfedelstenen of kristallen wel het meest in trek als geluksbrengers, ook vandaag nog. Hier volgt een rijtje stenen geluksbrengers voor wie er graag in gelooft én bovendien niet bang is voor moeilijke woorden: aventurijn, azuriet, malachiet, celestien, citrien, clinochloor, dolomiet, kattenoog, moldaviet en moqui marbles.

Wie telkens weer klaar moet staan voor een bijzondere prestatie voelt meestal meer nood aan een talisman dan wie dag na dag hetzelfde vertrouwde werk doet. Acteurs of sportlui bijvoorbeeld, die telkens weer moeten presteren, maken vaker gebruik van een talisman dan de meeste andere mensen. Maar ook in onzekere tijden blijken we meer behoefte te hebben aan talismans, omdat die ons troost geven. Tijdens de Grote Depressie in de jaren dertig van de twintigste eeuw leefden veel mensen in armoede. Toen werden konijnenpootjes erg populair. Men geloofde dat die geluk zouden brengen. Ook corona zorgde voor veel onzekerheid. Toen de president van Mexico zijn volk toesprak, toonde hij de mensen de amuletten waarmee hij zichzelf beschermde. Zelfs mensen die beweren niet bijgelovig te zijn, kun je weleens betrappen op het afkloppen van onheil op hout. Vaak doen ze dat wanneer ze iets gezegd hebben als 'ik word nooit ziek'. Of 'ik heb altijd geluk in de liefde'. Alsof ze bang zijn dat ze door te veel in hun nopjes te zijn met zichzelf het kwaad over zich zouden afroepen. *Touchons du bois*, zeggen ze in Frankrijk. Laten we hout aanraken. In het Engels bestaat er zelfs een liedje over: 'Knock on wood'. Dat kloppen op hout is een duizenden jaren oud ritueel. Lang geleden klopten mensen op hout in de hoop daarmee de machtige boomgoden gunstig te stemmen. Bijna iedereen kent wel een vorm van bijgeloof. De een loopt liever niet onder een ladder door. De ander zorgt ervoor niet op de voegen tussen de stenen te stappen. En nog een derde slooft zich uit om eerder dan die fietser de hoek van de straat te bereiken, want dan...

Richard Wiseman, een Engelse professor in de psychologie, onderzoekt al jaren hoe bijgeloof werkt. Mensen die een moeilijke opdracht krijgen, halen gemiddeld een beter resultaat als ze hun favoriete talisman bij zich hebben dan wanneer ze hem niet bij zich hebben. Maar, zegt Wiseman, dat bewijst niet dat zo'n talisman helpt. Die talisman zorgt er wél voor dat de drager ervan zich geruster voelt en minder stress heeft. Daardoor gaat het allemaal een stuk beter. Zijn conclusie: de kracht zit in de geest van de mensen zelf.

